

“ SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

Specialus dienraščio „Respublika“ priedas

ŽALGIRIS

Nr. 151

Ar partizanų auka šiandien dar turi prasmę?

Kartais, stebint Lietuvos valstybę vairuojančių politikų veiksmus, taip norisi pakalbinti Lietuvos miškuose už Tėvynę galvas guldžiusius partizanus, paklausti juos - ar šiandien kuriama ta Lietuva, kurią jie nuprausė savuoju krauju. Tačiau laikas kasdien palieka vis mažiau tokių galimybių. Todėl šiandien kalbamės su Lietuvos partizanų palikuoniu - Taujėnų būrio vado Antano Žilio-Žaibo ir Zofijos Striogaitės-Žilienės-Klajūnės anūku, Dailės akademijos folkloro ansamblio vadovu, roko grupės „Skyle“ muzikantu Gediminu ŽILIU, į susitikimą atsinešusiu ir Žaibo uniformos antsiuvą, sulaistytą jo krauju.

Rimvydas STANKEVIČIUS
„Respublikos“ žurnalistas

- Pačiam su savaisiais seneliais turbūt nė neteko pabendrauti?

- Su močiute teko bendrauti gana ilgai, ji mirė tik prieš kokius penketą metų, sulaukusi solidaus amžiaus, bet taip ir nepasenusi... Ji partizanų būryje buvo iki pat 1949 metų, kai buvo suimta. Buvo žiauriai kankinta, buvo netgi sušaudyta, tačiau žaizdos nebuvo mirtinos - ji išsikapstė. Po dvidešimt penkerių metų kalnimo lageriuose ir tremtyje ji grįžo į Lietuvą. O Lietuvai atgavus nepriklausomybę dar spėjo ir verslininke patapti - Palangoje buvo atidariusi nuosavą parduotuvėlę...

O senelio, žinoma, negaliu būti matęs, nes jis 1949 metais žuvo kaudamasis bunkeryje netoli Balelių kaimo. Jo kovos draugai sakė, kad galbūt Žaibas būtų dar atsigynęs, per-

šautu veidu jis dar pliekė iš automato, tačiau, vamzdyje įstrigus kulkai ir automatu užsikirtus, buvo nukautas. Po jo žūties mišką tuojau pat užgriuvo kariuomenė, tačiau Žaibo kūno bunkeryje jau neberado - žmonės spėjo jį slapčia išnešti ir palaidoti.

Enkavėdistams tai buvo rimtas pralaimėjimas, mat už Žaibo galvą buvo skirtos didžiulės premijos, kurių ne vienas gviešėsi. Tačiau Žaibą žmonės mylėjo - tiek miško vyrai, tiek aplinkiniai gyventojai. Jo asmuo buvo net legendomis apipintas - miško broliai su pagarba pasakojo, kaip Žaibas, persirengęs sienpjuviu, pats vienas išeidavo iš apsupimo...

- Jei močiutė pusę gyvenimo kalėjime, o senelis - žuvęs, tad kas gi jų vaikus užaugino, na ir jų, Gediminai, tėva?

- Šeima buvo sunaikinta, išdraskyta. Tris mano senelių sūnus užaugino trys skirtingos giminaičių

šeimoms. Partizanų vaikai, suprantama, normalių galimybių gyvenimui taip pat neturėjo. O apie senelių istoriją šeimoje buvo kalbama labai mažai - tai tarsi buvo tabu iki pat Nepriklausomybės laikų.

Taip buvo trinama tėvų tiesa net iš vaikų atminties. Girdėjau tokią istoriją, kad Jonui Žemaičiui, prieš mirtį prašiusiam parodyti sūnaus nuotrauką, padavė nuotrauką, kur jo sūnus - su pionierišku kaklaraiščiu. Tai buvo pats baisiausias dalykas - tarsi parodymas, kad tavasis sūnus jau sulaužytas ir bus toks, kokį jį „nulipdys“ svetimieji.

Paradoksalu ir liūdna, bet įdomu paminėti, kad ir vienas partizano Žaibo sūnų, vilkėdamas sovietinės kariuomenės uniformą, su sovietiniu tanku įvažiavo į Prahą 1968-aisiais. Štai kaip greitai viską galima apversti, ar ne?..

- Atrodo, kad močiutė ne taip mažai spėjo pamatyti laisvosios Lietuvos gyvenimo. Ką ji apie tai manė? Nenusivylė dabartiniais tautiečiais, nevertinančiais Lietuvos partizanų aukos ir paniekinusiais taip atkakliai jų gintus idealus?

- Nėra idealų be žmogaus. Tie idealai, toji kultūra buvo sušaudyta ir nukankinta drauge su pačiais partizanais. Įsivaizduokit tik, partizanas poetas Bronius Krivickas, būdamas miške, kovos sąlygomis į lietuvių kalbą vertė Johaną Volfgangą Gėtę - iš-

vertė apie 200 eilėraščių, pats rašė poeziją, kurioje toli gražu ne vien ideologija, ne vien kova miške - jo poezijoje nuneriama iki būties, iki pačių aukščiausių registrų.

Dabar net sunku įsivaizduoti, kaip tai galėjo būti įmanoma? Kas išties ten kovėsi už Lietuvos laisvę? Pernelyg sekle juos pavadinti Lietuvos kariais - tai buvo Lietuvos sąžinė, ambicijos ir kultūra, tai buvo Lietuvos smegenys ir širdis. Tik tai suvokdami suprasime netekties mastą, mūsų šalies ateičiai (šios dienos darbarčiai) anuomet padarytų žaizdų gylį. Dabar galime matyti tik darbus tų, kurie pasitraukė į Vakarų, arba tų, kurie sugebėjo mutuoti, prisitaikyti prie gyvenimo priespaudoje. Verta pagalvoti, kad H.Radauskas, A.Škėma, B.Brazdžionis, A.J.Greimas, M.Gimbutienė, o ir Just.Marcinkevičius, M.Martinaitis, S.Geda drauge su čia likusiu kūrybiniu potencialu - tik trupinukai, nuo tos visumos, kuri buvo sušaudyta, išstremta, nukankinta... Visa Lietuvos valstybės ir lietuvių kultūros raida buvo blokuota mažiausiai pusšimčiu metų atgal. Ir kiekvienas mūsų - drauge su ja. Todėl man labai sunku būtų nuspėti, kokią Lietuvą jie būtų sukūrę, jei būtų anuomet nugalėję. Tačiau paskaičius bet kurio partizano dienoraštį tampa akivaizdu, kad jie nuo pat pradžių žinojo, kur ir ko eina, - jie nebuvo tokie naivūs, kad tikėtūsi laimėti. Jei išėjo numirti už Lietuvą. Štai ir minėtasis Bronius Krivickas miške svarstė, kas geriau - žūti ar gyventi prisitaikius, be laisvės, tačiau su teise kvėpuoti, mylėti, teise auginti vaikus... Ir apsisprendė. Savo dienoraštyje užrašė: „Bet juk kažkas turi pasakyti: ne. Kažkas turi pasipriešinti tam brutaliui pasityčiojimui iš žmogiskumo, pasakyti, kad tas pasaulis, kuriame esame verčiami gyventi, - išsigimusi proto vaisius“.

Nemanau, kad žuvusieji partizanai galėtų jausti didelį apmaudą dėl Lietuvos dabarties. Jų svarbiausias noras buvo matyti laisvą Lietuvą, o dabar tokią ir turime. Be to, akivaizdu, kad jie - žuvusieji partizanai, sušaudytoji Lietuva - aktyviai veikia mūsų sąmonėse ir širdyse, veikia šiandiniame Lietuvos gyvenime. Tai pastebėjau per paminklo partizanui Dzūkui atidarymą, stebėdamas gausiai susirinkusių žmonių veidus, tai patvirtina net ir dabartinis mudviejų pokalbis. Lietuva juk yra tai, ką nuolat reikia kurti. Kol tai darysime, tol jų auka turės prasmę. Todėl ir mano močiutė - nors politikų sprendimais nusivildavo dažnai - nė akimirkos nebuvo nusivylusi Lietuva. Iki pat mirties ji tikėjo Lietuvos ateitimi. Tikiu ir aš. Rimtai manau, kad mums ne taip jau prastai sekasi kautis už būvį, ypač pažvelgus aplink, kiek yra daug norinčių, kad Lietuvos visai nebūtų.

- Bet juk jie - ir Rytuose, ir Vakaruose. Argi nejučiate jų grėsmių? Išties būtų labai įdomu sužinoti, ką partizanų anūkas mano apie šių dienų emigracijos bangą, apie Lietuvą ES sudėtyje, apie globalizaciją, naikinančią kultūrų takoskyras, tautų mentalitetus?

- Apie emigracijos bangą mano nuomonė gana kieta. Manau, kad reikia kurti savo gyvenimą čia ir čia ieškoti savo galimybių. Suprantu, kad tos galimybės čia yra mažesnės

nei kitur, tačiau čia yra mūsų žemė, sulaistyta protėvių prakaitu ir krauju, mūsų šalis, kuria rūpintis, kurią kuriant atiduoti savas jėgas ir talentus ir yra svarbiausioji mūsų gyvenimo misija. Ir kuriame ją ne sau. O savo vaikams ir jų vaikams.

Suprantu, kai profesionalai, itin geri specialistai važiuoja stažuotis ar tobulintis, ar dalytis patirtimi į svečias šalis, tačiau tuos, kurie važiuoja ieškoti kitos Tėvynės, sotesnio gyvenimo ir bėga nuo savo asmeninių problemų, - kategoriškai atsisakau pateisinti. Nes nuoširdžiai manau, kad jie žiauriai skriaudžia savo vaikus, atimdami iš jų Tėvynės pojūtį, buvimo tautoje pojūtį. Emigrantų vaikai ten jaučiasi nevisaverčiai, o grįžę čia taip pat jausis nevisaverčiai. Žmonės su pakirstomis šaknimis. Koks komfortas ir gerovė verti tokios kainos?..

O dėl globalizacijos jaučiuosi kur kas mažiau pažeidžiamas. Jeigu tautą sieja stipri kultūra, jeigu kiekvienas asmeniškai turime pilietinį stūburą, niekas mums nieko negali padaryti. Juk santykį su globalizacija kiekvienas gali pasirinkti asmeniškai: nori - globalizuojiesi, nori - ne. Pažvelkime kad ir į žydų tautą. Ir istorines sąlygas, kuriomis šiai tautai reikėjo saugoti savastį. Jie sugebėjo išlikti, net neturėdami valstybės. Niekas priverstinai „nėglobalizuos“ žmogaus, jei jis myli savo tėvus ir protėvius, jei gerbia savosios tautos istoriją ir puoselėja jos kultūrą.

Lygiai tas pats ir su ES. Man ji nebaisi. Kaip gyvenau Lietuvoje, taip ir gyvenu. Na, o jei kas apsisprendė, kad gyvena ES, - jų valia. Man daug baisesnis žmonių bestuburiškumas nei struktūriniai dariniai. Juk psichologai vadina patologija žmogaus nenorėjimą būti savimi. Kai paaugliukė verkia prie veidrodžio ir nori būti panaši į populiarią dainininkę, o ne į save - mes suprantame, kad bėda ne jos išvaizda, o psichika. Taip ir su lietuviais, kurie mėgina imituoti britus, vokiečius ar kitų tautų atstovus. Argi tai ne ta pati diagnozė?

Bet ir bestuburiškumas juk nėra masinė mūsų tautos liga. Nežinau, kaip viskas atrodo jums, tačiau, vadovaudamas jaunimo folkloro ansambliui, pastebiu labai gražių patriotinių daigų Lietuvoje - užaugo nauja karta (dabar jiems po dvidešimt), kuri žavi mane atgimusiu savo domesiu lietuvių tautosaka, papročiais, filosofija. Prisimenat, anksčiau jaunimui domėtis tautosaka, dainuoti lietuviškas sutartines buvo tarsi gėda? O dabar jie prie lietuvių tautos lobyno puola kaip ištroškusieji - prie vandens.

- Gediminai, nors tai ne itin susiję su mūsų pokalbio tema, noriu paklausti - teisybė, kad jūs pats mokate dainuoti be išimties visas lietuviškas sutartines. Kiek žinau, jų išlikę per 3000?

- Taip, manau, kad moku visas. Na, bent jau esu po kartą dainavęs visas - tikrai. Renku, domiuosi ir stengiuosi puoselėti senosios, prigimtinės lietuvių kultūros lobynus. Pagonybę, iš jos plūstančią kultūrą. Toks mano pasirinktas dvasinis ir patriotinis kelias. Suprantu, jis - labai sunkus, jis siaubingai istorijos krumpliaraičių išgriautas. Tačiau neužmirštu partizano B.Krivicko žodžių: „Kažkas juk turi tai daryti“.

Diskusiją šia tema paskatino tai, kad 2012-ieji yra Maironio metai. Turbūt nemaža dalis „Respublikos“ skaitytojų pamena, kaip tarybiniais laikais mokyklose dėstant lietuvių autorius, Jonas Mačiulis Maironis visada išlikdavo išskirtiniu kūrėju; suskambus jo eilėms klasėse stodavo tylą, ore buvo jaučiamas susijaudinimo virpuliukas. Mokiniai galbūt ne visada puikiai mokėjo kitų autorių kūrinius, tačiau Maironio „Trakų pilis“ paliesdavo visų širdis ir protus.

O kaip yra dabar? Būtent į šį klausimą ir pabandytume atsakyti šioje ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojo stalo diskusijoje, kurioje dalyvauja Varenos „Ažuolo“ gimnazijos lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Alė SELIUKIENĖ, rašytojas Vytautas BUBNYS ir filosofas Krescencijus STOŠKUS. Diskusiją vedė Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Ką reiškė Maironis mums, sovietmečio mokiniam, ir ką reiškia dabar?

A.SELIUKIENĖ: Visgi Maironis toks didelis, kad jo niekaip negali apeiti. Dainuojama jo „Trakų pilis“ moksleiviams irgi atrodo įspdinga ir lygiai kaip ir mus su dar Vytauto Kernagio pritaikyta melodija juos veikia. Visai neseniai mūsų gimnazijoje vyko meninio skaitymo konkursas, kurio programoje vienas iš autorių turėjo būti Maironis. Vaikai visai natūraliai ir gražiai skaitė ir dainavo Maironį. Ir „Neverk, motušėle“, ir „Trakų pilį“, ir kitus tekstus.

Taigi Maironis iš tiesų Atgimimo dainius, bet ne tik. Aš pamenu, kad ir mūsų laikais buvo pabrėžiamas Maironio lyrikos individualumas. Dabar irgi apie tą patį kalbame akcentuodami dar ir tai, kad Maironis visgi yra ir moderniosios poezijos pradininkas. Daugelis poetų - ir Kazį Binkį turiu galvoje, ir Salomėją Nėrį, ir Sigitą Gedą, ir net dramaturgą Kostą Ostrauską, visai neseniai mirusį, - savaip akcentuodami dar ir tai, kad Maironis visgi yra ir moderniosios poezijos pradininkas. Daugelis poetų - ir Kazį Binkį turiu galvoje, ir Salomėją Nėrį, ir Sigitą Gedą, ir net dramaturgą Kostą Ostrauską, visai neseniai mirusį, - savaip

G.JAKAVONIS: Pastebiu, kad kartais nustumiama ir kiti rašytojai, kurie buvo svarbūs tarybiniais laikais. Kas atsitiko?

V.BUBNYS: Labai nelengva būtų atsakyti, yra daug įvairių priežasčių. Man rodos, pirmiausia tai - mūsų mokyklų reforma, kurią pradėję iš karto atsigrėžėme į Vakarus, tarsi nieko nebūtume turėję gero mokyklų darbe, auklėjime, tėsdami tradicijas. Daug ką nubraukė Švietimo ir mokslo ministerija, iš mokyklų programų išmėtė, įtraukė naujus kūrėjus, kurie Lietuvai toli gražu neturėjo tokio svorio nei anksčiau, tarybiniais laikais, nei šandien...

Į programas atėjo antraeiliai rašytojai, o didiesiems šandieną mokyklose liko labai maža vietas. Pernai kalbėjausi su savo buvusios Prienų gimnazijos liuanistais ir man labai rūpėjo, kokią vietą šandien mokyklų programose užima mūsų gimnaziją baigę autoriai, pavyzdžiui, Justinas Marcinkevičius. Paaiškėjo, kad labai menką.

Ar mokyklose menkindami literatūrą nežudome būsimų maironių?

rašytojai, o didiesiems šandieną mokyklose liko labai maža vietas.

Pernai kalbėjausi su savo buvusios Prienų gimnazijos liuanistais ir man labai rūpėjo, kokią vietą šandien mokyklų programose užima mūsų gimnaziją baigę autoriai, pavyzdžiui, Justinas Marcinkevičius. Paaiškėjo, kad labai menką.

Anksčiau per abitūros egzaminus būdavo temos pagal konkrečių rašytojų konkrečius kūrinius. Dabar yra bendra tema, kurią analizuojant galima pasiremti pačiais įvairiausiais rašytojais, kokiais tik nori, kokie tau ateina į galvą. Iš ir dainavo Maironį. Ir „Neverk, motušėle“, ir „Trakų pilį“, ir kitus tekstus.

Taigi Maironis iš tiesų Atgimimo dainius, bet ne tik. Aš pamenu, kad ir mūsų laikais buvo pabrėžiamas Maironio lyrikos individualumas. Dabar irgi apie tą patį kalbame akcentuodami dar ir tai, kad Maironis visgi yra ir moderniosios poezijos pradininkas. Daugelis poetų - ir Kazį Binkį turiu galvoje, ir Salomėją Nėrį, ir Sigitą Gedą, ir net dramaturgą Kostą Ostrauską, visai neseniai mirusį, - savaip

Klausiu lituanistų mokytojų: ar mokiniai skaito mūsų rašytojų kūrybą, gerų rašytojų kūrybą? Tik tiek, kiek ji reikalinga interpretacijoms. Tik tikrai labai mylintis knygą mokinys, nuo pat mažens išugdytas skaitančių tėvų ir gerų lituanistų, daugiau paskaito. O šiaip vaikai skaito visokią popšą. O apie mūsų rašytojus daro apibendrinimus iš mažo gabaliuko, kelių puslapių.

Atsiprašau, tai yra jovalas, kuri mes pateikiame mokiniams. Ir man yra baisu.

K.STOŠKUS: Akcentavote mokyklos reikšmę ir mokyklos statuso pasikeitimą dabartinėje kultikoje, o man norėtųsi atkreipti dėmesį į esmingai pakitusių visos visuomenės identifikaciją, arba tapatinimą. Dabar tas žodis labai dažnai vartojamas, bet jo turinys nelabai aiškiai išskleidžiamas.

Jeigu čia sėdėtų, pavyzdžiui, žmogų, kuris dažnai tapatinamas su europiečiu, o kartais su kosmopolitu. Dabar kosmopolitizmas labai madingas.

Tokia intensyvi mūsų emigracija būtų trigubai mažesnė, jeigu Lietuvoje būtų puoselėjama tautinė savivoka. Ir aš čia mokyklą mažiausiai drįsčiau kaltinti. Mokykla turbūt daro ką išgali, nes juk vaikai žiūri ne į mokytoją, jie žiūri į televizorių, internetą, į tą viešą komunikacijos sistemą, kuri formuoja masinį žmogų. Ten ir reklama, ir visos pagundos. Šita jėga yra labai stipri ir alternatyvos, kuri galėtų atsverti, palaikyti žmogaus identifikacijos, tokias, kurios susaistytos žmogaus orumu, labai stinga.

Alė SELIUKIENĖ
Lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

► Tas vakuumas, kurį reikia mums užpildyti, ir yra susijęs su dabartiniu dvasinės kultūros lygiu

Tie jauni žmonės, kurie pernelg pabrėžia tautinį užsiansąžavimą, sulaukia priekaištų. Jis kartais iš tikrųjų įgauna agresyvias formas ir net aš negaliu tos formulės priimti, kad „Lietuva - lietuviams“. Bet ta forma - atsakymas į ryšių su savo tauta praradimo vakuumą.

G.JAKAVONIS: Žmonės prapuola toje masėje, jie neat-sirenka. Čia mokykla ir turėtų kažką daryti. Dabar visos tos švietimo reformos vyksta visą laiką prisidengiant, kad trūkstą biudžeto, trūksta pinigų, kiek reikės mokytojų atleisti. Mes tiesiog pjaunam šaką, ant kurios sėdime. Nera patriotinio auklėjimo ir išaina tarsi užburtas ratas.

A.SELIUKIENĖ: Aš manau, kad mokykla nėra tokia, kaip atrodo iš toli. Aišku, yra labai skaudžių dalykų, susijusių su pagarbos

žmogui ir knygai menkėjimu. Bet ne mokyklos aplinkos žmonės nelabai įsivaizduoja, ką žmogus turi daryti per egzaminą, kas yra interpretacija, rašinio rašymas ir kaip kotiruojamas literatūrinis ar kultūrinis kontekstas valstybinio egzamino rašinio metu. Jeigu žmogus remiasi literatūriniu kontekstu, jam rašomi patys didžiausieji balai. Ir literatūra, ir kultūra yra tikrai vertinami dalykai. Nenorėčiau sutikti, kad interpretacija yra niekalias.

Visada maniau, kad įdėmsus skaitymas duoda naudos. Apskritai skaitymų skiriamas prioritetas ir man smagu konstatuoti, kad mes gyvename tokiais ypatingais laikais, kai visai ne knygų žmonės spaudoje kalba apie tai, kad skaitymas yra būtinas. Ir išties mokykla yra ta vieta, kur ir tarpsta, ir brandinama kultūra, ir puoselėjamas žodžio, kaip ypatingo tautos ženklų, svarbumas.

Tik nereikia pamiršti, kad ne vien tai mokinys turi mokėti, kad jis užsiėmęs, kad mokytojai dirba daug ir gali būti, kad ne visada su-spėja į susitikimus ar dar kur nors. Taigi atrodytų, kad nėra tokia nepalanki ta programa mūsų jaunam žmogui tarpai.

G.JAKAVONIS: Maironio kūryba rėmėsi mūsų tautos istorija. Jis rašė būtent apie didžiavyrius, apie viduramžių Lietuvos galybę. Dabar mes labai norime būti didžuliais europiečiais, tačiau kartu atsiranda nelemtas jausmas, kad čia lyg ir provincija. Jeigu kalbėtume apie lietuvių literatūros dėstymą, galbūt vertėtų ją lyginti su pasauline literatūra. Jeigu, pavyzdžiui, kalbame apie Šekspyro „Karialių Lyrą“, tai tuo metu kalbėkime ir apie J.Marcinkevičiaus „Mindaugą“.

V.BUBNYS: Taip, mes tikrai nusigrėžėme nuo didžių asmenybių ir nuo tų asmenybių didžiųjų kūrinių. Šiais metais minime Maironio 150-ąsias gimimo metines

ir dar 80-ąsias jo mirties me-tines.

Nežinau, ką mes Maironiui duosime šiais metais. Kol kas aš dar negirdėjau, kokios programos rengiamos, bus labai įdomu išgirsti. Bet puikiai prisimenu, kaip anais tarybiniais laikais buvo mini-mi Maironio jubiliejai: 1956 metais išėjo jo raštų dvitomis, 1977-aisiais, kai buvo minimos Maironio 115-osios gimimo metinės, Kaune jam buvo pastatytas paminklas.

Statyti viešoje vietoje paminklą reikėjo Maskvos leidimo, o šį kartą Maironiui pastatė paminklą be jokio Maskvos leidimo. Tik paskui aiškinosi kodėl, kas tas Maironis.

1987 metais vėl buvo rengiamasi Maironio jubilėjui, tais metais išleistas jo raštų pirmasis tomas. Netrukus išėjo dar trys tomai. Tiražai buvo 15–20 tūkstančių egzempliorių.

1987 m. išleista VZaborskaitės monografijos „Maironis“ antra laida, tais pačiais metais išėjo Irenos Slavickaitės monografija apie Mai-ronį.

Kokios monografijos, įdomu, išeis šandien, kad naujomis akimis pasižiūrėtume į jo kūrybą? Ar išeis kas, nieko negirdėti. Duok Dieve, kad taip būtų.

Prisimenu, 1987 metais, kai minėjome Maironio 125-ąsias gimimo metines, jubilėjus buvo iškilmingai švenčiamas Pasan-dravyje, jo gimtame kaime. Buvo sukviesti žmonės iš įvairių miestų, susirinko didžiulė minia. Tai buvo pirmasis savotiškas sąjūdis. Sąjūdis atsirado netrukus, maž-daug po pusantrų metų, kai jau visu balsu buvo kalbama apie Maironį, apie jo patriotinę lyriką, jo asmenybę.

O dabar - nežinau, kiek mes turėsime tų renginių. Aš tik matau ant reklaminio didžiulio stulpo iš-rašytą vieną ilgą Maironio eilėraš-tį. Kas gatvėje stovės ir skaitys visą tą eilėraščių? Čia kaip pasity-čiojimas, aš negaliu priimti šito.

Išleiskim knygą, naują. Ar tu-rime šandien naujai išleistą Mai-

ronio poezijos rinkinį? Neturi-me.

Kita vertus, mes žinome, kas buvo Maironis praeityje, bet atsi-minkime, kad šandien mes turi-me kitą Maironį - J.Marcinkevičių, kuris tą patriotinę idėją tęsia mū-sų laikais. Bet mes juk šandien matome spaudoje kitokių paste-bėjimų apie Maironį. Deja, tarpu-kario Lietuvoje taip pat buvo tokių jaunųjų poetų, kurie irgi kalbėjo apie tai, kad Maironis pasenęs, kad mums nieko jis nereiškia šiandieną. Net Antanas Venclova tą patį kalbėjo.

Šandien vėl pasigirsta tie pa-tys balsai, Maironis mums šiandieną yra jau pasenęs, jau jį skai-tyti neįdomu, nieko mums neduo-da. Ir, žinoma, daugiausiai iš jaunų poetų tai girdime. Lygiai taip pat kaip tarpukario laikais, kai jau-niems poetams ir rašytojams mo-dernistams atrodė, kad nuo jų pra-sidėjo literatūra, taip dabar irgi kai kam atrodo ir aš džiaugiuosi, kad yra tarp tų jaunų rašytojų ir tokių, kurie labai tvirtai laikosi Maironio kaip žvaigždės.

Pavyzdžiui, Rimvydas Stan-kevičius, dirbantis „Respubliko-je“, rašo apžvalgas ir kitus daly-kus, jis šito nepamiršta ir duoda, šiuurkščiai kalbant, atkirtį ir ki-tiems.

G.JAKAVONIS: Krescencijau, kaip tik turite programą. Koks bus šiemet šventimo scenarijus?

K.STOŠKUS: Programa nėra visai bloga. Labai gražiai tikslas suformuluotas. Kad taip būtų dražu, kaip čia parašyta, tai būtų dar negirdėjau, kokios programos rengiamos, bus labai įdomu išgirsti. Bet puikiai prisimenu, kaip anais tarybiniais laikais buvo mini-mi Maironio jubiliejai: 1956 metais išėjo jo raštų dvitomis, 1977-ai-siais, kai buvo minimos Maironio 115-osios gimimo metinės, Kaune jam buvo pastatytas paminklas.

Statyti viešoje vietoje paminklą reikėjo Maskvos leidimo, o šį kartą Maironiui pastatė paminklą be jokio Maskvos leidimo. Tik paskui aiškinosi kodėl, kas tas Maironis.

1987 metais vėl buvo rengiamasi Maironio jubilėjui, tais metais išleistas jo raštų pirmasis tomas. Netrukus išėjo dar trys tomai. Tiražai buvo 15–20 tūkstančių egzempliorių.

1987 m. išleista VZaborskaitės monografijos „Maironis“ antra laida, tais pačiais metais išėjo Irenos Slavickaitės monografija apie Mai-ronį.

Kokios monografijos, įdomu, išeis šandien, kad naujomis aki-mis pasižiūrėtume į jo kūrybą? Ar išeis kas, nieko negirdėti. Duok Dieve, kad taip būtų.

Prisimenu, 1987 metais, kai minėjome Maironio 125-ąsias gimimo metines, jubilėjus buvo iškilmingai švenčiamas Pasan-dravyje, jo gimtame kaime. Buvo sukviesti žmonės iš įvairių miestų, susirinko didžiulė minia. Tai buvo pirmasis savotiškas sąjūdis. Sąjūdis atsirado netrukus, maž-daug po pusantrų metų, kai jau visu balsu buvo kalbama apie Maironį, apie jo patriotinę lyriką, jo asmenybę.

O dabar - nežinau, kiek mes turėsime tų renginių. Aš tik matau ant reklaminio didžiulio stulpo iš-rašytą vieną ilgą Maironio eilėraš-tį. Kas gatvėje stovės ir skaitys visą tą eilėraščių? Čia kaip pasity-čiojimas, aš negaliu priimti šito.

Išleiskim knygą, naują. Ar tu-rime šandien naujai išleistą Mai-

Eltos nuotr.

Vytautas BUBNYS
Rašytojas

G.JAKAVONIS: Dabar, kai mokykloje patriotizmas nežinia kurioje vietoje atsiranda, kai mes ugdome tą globalų žmogų Europoje, tai ar iš tikrųjų tas pamiršimas maironių, sumažinimas jų programoje neužmuša būsimų maironių, kurie auga tarp visai kitokių vertybių, varto glamūrinius žurnalus. Ir Tėvynė pasidarė ten, kur stalas pilnas, nukrautas, sotas.

A.SELIUKIENĖ: Taigi „Nei lyros jau, nei arko nematyti, o knygų nesuprasi daug ar mažą. At-eis laikai, ne šitie, tai kiti, Mairo-niui irgi gal pakels tiražą“. Šitai rašė 1991-aisiais Sigitas Gedas.

Kas tai yra Tėvynė? Ar tai ne mes patys? Ar ji mums motina, ar pamotė? Nemanau, kad išvažiavęs iš Lietuvos, išvykęs dirbti, ieško-ti savęs žmogus pamirš tai, ką jis turi. Nes nesuvokiantis istorijos savyje ir savęs istorijoje žmogus yra, kaip jau minėjau, visiškai nuogas. Taigi per istoriją, tautos istoriją, mes identifikuojame sa-ve, pažįstame save, gretiname ir lyginame.

Žmogaus situacija pasaulyje tikrai sudėtinga, bet yra amžinų da-lykų. Ir aš manyčiau, kad vis dėlto ne specialiai reikia dainuoti apie Tėvynę, o tiesiog dorai būti, apie gyventi. Kai jaunas žmogus mato tokį didelį kontrastą, atotrūkį tarp tų, kurie gerai gyvena, ir tų, kurie nelabai gerai gyvena, ką jis tuo-tiek galvoja? Ko gero, šūkiams mes Tėvynės mylėti neišmoksime.

Yra vietos J.Marcinkevičui, mes, lituanistai, ginčijamės tik kas geriau, ar „Mažvydas“, ar „Mindaugas“, ar „Katedra“. O J.Marcinkevičius labai pagarbioje vietoje mokykloje ir remiamės juo taip pat, kaip rėmėmės anksčiau.

 Krescencijus STOŠKUS
Filosofas

Tas vakuumas, kurį reikia mums užpildyti, ir yra susijęs su dabartiniu dvasinės kultūros lygiu. Dvasinė kultūra ateina ne tik iš patriotinės lyrikos. Ne vien iš mū-sų tautos patyrimo, juk vis dėlto poetas yra nacionalinės kultūros sargas ir kartų jis transformuoja praeitį ir dabartį ar ateitį. Daug ką poezija gali ir privalo atsiminti, o svarbiausias jos uždavinys, kad ji kovoja prieš sudaiktėjimą.

G.JAKAVONIS: Daug metų mūsų valstybės nebuvo pasaulio žemėlapyje, bet išlikome. Išlikome todėl, kad laikėmės papročių, kalbėjome savo kalba. Ar išliksime toliau?

V.BUBNYS: Išlikti išliksim. Išliks Lietuvos vardas, bet kokie mes išliksim - tai yra didelis klausimas. Jau gana seniai buvo toks trumpas interviu „Metuose“, Są-jūdžiavo tuo tada, rodos, 10 metų suėję, ir aš sakiau, kad yra didelių

► Į programas atėjo antraeiliai rašytojai, o didiesiems šiandieną liko labai maža vietos

 Vytautas BUBNYS
Rašytojas

pavojų. Mes žinome, kad turėjome ir turime Lietuvą, bet kokia mūsų dalis po 20–30 metų supras, kad turime Lietuvą.

Mane jau seniai ima baimė ir matau, kad ne veltui. Šis globali-zacijos periodas labai daug iš mū-sų atima, juolab nei Vyriausybė, nei jos ministerijos nėra suinteresuotos išsaugoti lietuviybę. Rūpi tai, ką kalba Briuselis. Aš many-čiau, kad šiandieniinei vadovybei ne mažiau rūpi, ką kalba Briuselis, negu anksčiau, anų tarybinių lai-kų vadovybei rūpėjo, ką kalba Maskva. Vienodai žiūri į centrus, ką jie diktuoja, kaip prisitaikyti, ir mes dabar tikrai prisitaikome. Ta-da buvo ieškoma kelių, kaip nepri-sitaikyti, kaip apeiti, o dabar norim būti labai geri ir net pralenkti ki-tas Europos valstybes.

O kur ne viena tos Europos valstybė yra nuėjusi? Ar mes šiandien nematome, kaip išnaudoja-mas žmogus? Iš kur ta migracija? Dėl to, kad žmogus yra išnaudo-jamas, kapitalizmo išnaudojamas. Ir dėl to Lietuva blaškosi, pasime-tusi.

O kas iš jos bus po 100 metų? Ar bus tokia Lietuva? Jeigu ir bus, istorijoje išliks savo kultūra.

Yra jaunimo, kuriam rūpi šitie dalykai. Matome labai gražių, ta-lingųjų jaunų žmonių. Per naci-onalinę televiziją žiūrime įvairius konkursus, kur tikrai atsiskleidžia nepaprasti ir muzikos, ir balso, ir aktoriniai talentai. Bet tai yra ne-tiek daug, o didžioji dalis dairoisi, kokiam užsienyje studijuoti, kur geriau. Gyvena savo mintimis, to-li atitrukusiomis nuo gimtojo krašto. Todėl, kad iš tėvų girdi di-delė dalis tik pabėdijomus, kaip sunku, kaip negera, vaikel, tu žiū-rėk, tik įstok į kokį užsienio uni-versitetą. Aš pats ne vieną faktą

Paradoksas - tie dalykai, kurie skatino išsivadavimą, buvo du kertiniai akmenys, pirmiausia visi juk kalbėjo apie valstybės kūrimą, o dabar valstybę valdininkams tik rūpi, piliečiams ji nerūpi, jiems rūpi tik privatus interesas. Jie pri-vatų interesą realizuoja daug leng-viau, paprasčiau, be atsakomybės išvažiuoja.

Dabar grįžtama prie šūkių, ku-riuos kelia žalieji. Ta mūsų iden-tifikacija labai silpna, bet ekologi-nė situacija yra pasaulinė proble-ma ir negalės būti išspręsta jokia-me krašte, jeigu ji nerealizuos labai svarbaus principo - mastyk globaliai, bet veik lokaliai.

Mes turime būti savo tautos žmonės, kad galėtume spręsti ekologines problemas čia, dabar, šioje vietoje, kur mūsų namai, tė-vų namai, kur mūsų protėvių kau-lai, kur iš tikrųjų yra visa istorija, kultūra.

Globalus žmogus - tai yra tu-ristas. O mums reikia sugrįžti į savo kraštą, turbūt ir kviesti tuos, kurie išvažiavę.

Kiekviena proga apie tai reikia kalbėti. Atgavinti identifikaciją su savo tauta. O per identifikaciją su savo tauta mes išspręsimė patį svarbiausią uždavinį šiuolaikinėje civilizacijoje, apginsime ekologinį būvį.

atgavimo dieną. Žinau, kad 11 valandą bus demonstracija „Lietuva - lietuviams“. Ar ta Briuselio mums metama de-mokratija negimdo pasipriešimo?

K.STOŠKUS: Tai turbūt jūsų klausime ir atsakymas yra.

Aš tą irgi anksčiau kalbėdamas bandžiau sakyti, tarybinių laikų sukelta reakcija juk ir buvo litua-nistinis judėjimas. Tai buvo ne tik lituanistai, apie juos telkėsi visi kiti.

Pavyzdžiui, „Baltistika“ buvo visiems įdomus, lyg ir į pasaulinį statusą pretenduojantis leidinys ir tie kalbininkai buvo gerbiami, tuo labiau kad juos paskui ir mindžio-jo, ypač nukentėjo literatai.

Daug kas taip ir sako, kad lie-tuvis reikia engti kaip nors, spausiti, kad jų patriotizmas susti-prėtų. Dabar kai atleido, tai atseit patys ir sprendžia, o pasirodo, dauguma tautiečių savarankiškai spręsti nepajėgūs.

Žinoma, kai buvo uždaryta gele-žinė siena, buvo neįdomiškias veržimasis pamatyti, kas ten yra. Ir fantazija, ir tekstaiz, kuriuos iš-girdavo per Laisvės radiją, kokią knygėlę gaudavo iš rankų į rankas. Atsidarė durys. Vidinių kriterijų žmogus nesuformavo, tiesiog jis nori išbėgti iš to krašto, kuriame buvo represuojamas.

Paradokaliausias dalykas yra tas, kad, mano įsivaizdavimu, Lie-tuvos išsilaisvinimas juk buvo iš esmės dvejojpa laisvė - asmens lai-svė, galėjimas laisvai, savarankiškai veikti, ir tautos laisvė, kad bus mū-sų atskira valstybė. Kam daugiau valstybė reikalinga, jeigu ne tautai realizuoti savo potencijas.

Bet į tą antrą uždavinį labai lengvai numojo ranka. O jeigu nėra šito mobilizuojančio visuomenės intereso, identifikacijos su savo tauta, tai žmogus laisvą gauda, ži-noma, ir Norvegijoje, ir Airijoje, ir Anglijoje, ir Jungtinėse Valsti-jose.

Paradoksas - tie dalykai, kurie skatino išsivadavimą, buvo du kertiniai akmenys, pirmiausia visi juk kalbėjo apie valstybės kūrimą, o dabar valstybę valdininkams tik rūpi, piliečiams ji nerūpi, jiems rūpi tik privatus interesas. Jie pri-vatų interesą realizuoja daug leng-viau, paprasčiau, be atsakomybės išvažiuoja.

Dabar grįžtama prie šūkių, ku-riuos kelia žalieji. Ta mūsų iden-tifikacija labai silpna, bet ekologi-nė situacija yra pasaulinė proble-ma ir negalės būti išspręsta jokia-me krašte, jeigu ji nerealizuos labai svarbaus principo - mastyk globaliai, bet veik lokaliai.

Mes turime būti savo tautos žmonės, kad galėtume spręsti ekologines problemas čia, dabar, šioje vietoje, kur mūsų namai, tė-vų namai, kur mūsų protėvių kau-lai, kur iš tikrųjų yra visa istorija, kultūra.

Globalus žmogus - tai yra tu-ristas. O mums reikia sugrįžti į savo kraštą, turbūt ir kviesti tuos, kurie išvažiavę.

Kiekviena proga apie tai reikia kalbėti. Atgavinti identifikaciją su savo tauta. O per identifikaciją su savo tauta mes išspręsimė patį svarbiausią uždavinį šiuolaikinėje civilizacijoje, apginsime ekologinį būvį.

Parengė Milda JUODAKIENĖ

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2011

RAŠYKITE MUMS: NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2011, A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115, arba el.paštu redaktorius@respublika.net.

Mieli skaitytojai, kviečiame aktyviai rinkti Lietuvos nacionalinę vertybę - nugalėtojus skelbsime jau kitą mėnesį.

Dienraštis „Respublika“ kartu su „Zonta International“ jau penkerius metus organizuoja „Respublikos nacionalinių vertybių rinkimus“. Redakcija laikosi nuostatos, kad kiekviena istorija, patekusi į laikraščio puslapius, jau yra vertybė. Kiekvienas žmogus, ieškojęs, rašęs ir siuntęs mums aprašytas istorijas, nusipelnė didžiausios pagarbos.

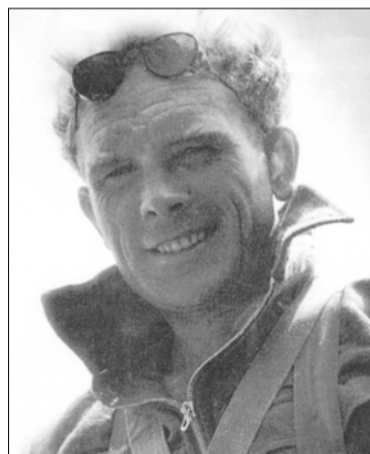
Kompetentinga komisija, sudaryta iš įvairių sričių specialistų, kultūros pasaulio atstovų, iš penkių kategorijų nominantų atranka geriausius - jie ir tampa metų nugalėtojai. Tarp jų - ir didžiausio skaitytojų palaikymo sulaukusi nominacija.

Metams pasibaigus Vilniaus miesto rotušėje nugalėtojams įteikiamos specialiai šiam projektui skulptoriaus Viktoro Tunkevičiaus sukurtos statulėlės „Šakelė“.

„Nacionalinių vertybių“ apdovanojimų vakarą paskelbiami šeši nominacijų nugalėtojai: „Žmogus amžininkas“; „Žmogus istorinė asmenybė“; „Istorinis faktas“; „Reiškinys, garsinantis Lietuvą“; „Daiktas, objektas, garsinantis Lietuvą“; „Respublikos“ skaitytojų balsas“.

Kiekvienam nominantui įteikiama Garbės raštas ir dienraščio „Respublika“ prenumerata, o kiekvienam rašiusiam - Padėkos raštas ir dienraščio „Respublika“ prenumerata. Renginys apibendrinamas metus trukęs projektas, kuriame galėjo dalyvauti kiekvienas Lietuvos žmogus.

Šiandien pristatome antrąją pusę pretendentų į nacionalines vertybes. Pirmoji pusė skelbta vasario 3 d.

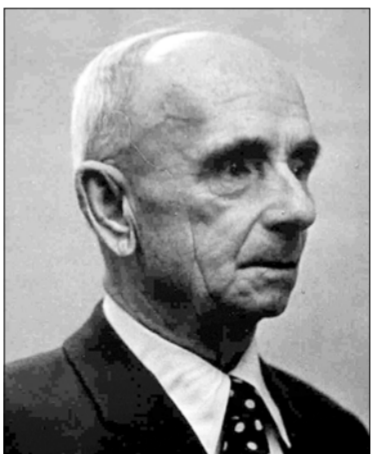
33 Kalnai - mano gyvenimas, taip sakė ir sakys daugelis žmonių, kurie be kalnų negali gyventi. Vienas iš tokių žmonių buvo **Gediminas Akstinas**. Į Kaukazo kalnus Gediminas pirmą kartą išvažiavo 1950 metais. Kalnus pamilo iš karto ir šia „liga“ užkrėtė ne vieną savo pažįstamą.

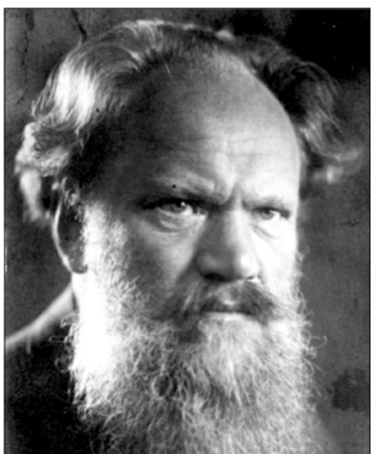
34 Paminklinė **Kristaus Priskikimo bažnyčia**, anot šalies gyventojų, tarytum sausumos švyturys, rodantis tautai jos kelią. Tik ne kiekvienas žino, su kokia skausminga viltimi į tą iškilų paminklą net pusę šimtmečio žvelgė čia gyvenanti tauta, kol pagaliau tą išoriškai didingą, bet morališkai išniekintą savo simbolių galėjo pavadinti jam skirtu vardu!

35 Vieną iš didžiausių žaidimų mūsų tautos istorijoje paliko lenkų okupacijos (1920-1939) laikotarpis. Per šį laikotarpį lietuvių kalba buvo išstumta iš viešojo gyvenimo, iš valstybinių įstaigų ir bažnyčių. Lietuvių kalbos puoselėtojai buvo persekiojami. Vienas iš tokių lietuvių tautos žadintojų buvo iškilis asmenybė kunigas **Ambraziejus Jakavonis**.

36 Augalo stiebas... lapeliai, kylantys į dešinę, į kairę, į viršų. Jie smulkūs ir jų daug. Koks meistro, kūrėjo šis grožis, kruopštumas! Juk jie išdėstyti siauroje, su 2,5 cm pločiu, 30 cm ilgio medžio juostelėje! Jos centre matyti lyg deimantais išpuoštas mažas kryželis! Taip stebina ir žavi darbštus, subtilų grožį kūręs tautodailininkas **Feliksas Vargono** išdrožinėti darbai.

37 Vieno iš labiausiai tautai ir valstybei nusipelnusių žmonių **Stasio Šilingo** vardas ilgą laiką nebuvo minimas tarp iškilųjų kultūros ir politikos veikėjų. Jo nuopelnai nepriklausomos valstybės atkūrimui, kariuomenės organizavimui, pedagogikai, visuomeninių organizacijų veiklai šiandien mažai kam yra žinomi.

25 1911-aisiais du energingi šiauliečiai V.Vaitkus ir A.Gricevičius sumanė Šiauliuose įsteigti kuklią saldainių gaminių dirbtuvę. Jų iniciatyva davė pradžią dideliame šios produkcijos fabrikui „Rūta“. Dabar ši įmonė kokybiškais gaminiiais garsina mūsų kraštą net užsienyje.

26 Išsaugojusi seną lietuvininkų vardą, **Mažoji Lietuva** mums brangi ne vien todėl, kad tai lietuvių ir jų brolių prūsų žemė. Lietuvių kalbos gyvybę gelbėjo šimtai knygnešių, kurie nebodami kalėjimų ir tremties nešė lietuvišką žodį per Rusijos sieną į Didžiąją Lietuvą.

27 **Jonas Petronis** dar Antrojo pasaulinio karo metais įsteigė leidyklą, kurios pagrindinis tikslas buvo spausdinti muzikos kūrinius. Jis buvo lietuviškos muzikos skleidėjas, netroškęs pelno, nesiekęs garbės, bet savo darbas mylėjęs Lietuvos kultūrą ir rodęs, ką gali nuveikti eilinis lietuvis.

28 **Silvestras Žukauskas** 1918 m., jau būdamas karininku, stėjo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Vėliau buvo paskirtas krašto apsaugos ministru. Tapęs vyriausioju Lietuvos kariuomenės vadu vadovavo krašto išvadavimui. Jis buvo vienintelis generolas Lietuvoje, turėjęs didelę patirtį.

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2011

RAŠYKITE MUMS: NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2011, A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115, arba el.paštu redaktorius@respublika.net.

nkimams - penkeri metai

► Visi pretendentai

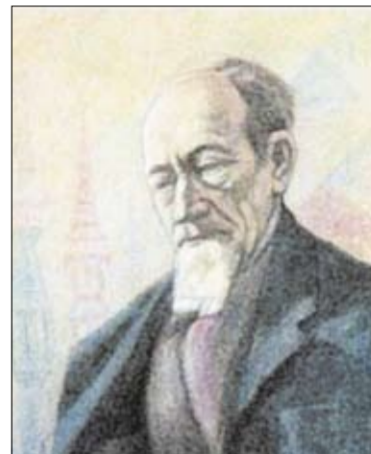
38 Perlojos savivalda vadinama **Perlojos Respublika**. Jos istorija yra tarsi visos Lietuvos istorijos sutrumpintas variantas. Nedidelės gyvenvietės Perlojos gebėjimas naudotis savivaldos pranašumais pasireiškė 1918 metų rudenį, dar tada, kai žodis „demokratija“ išvis buvo negirdėtas.

39 Viena pirmųjų tarpukario Lietuvos paminklinių skulptūrų yra Juozo Zikaro sukurta „**Laisvė**“. Šiuo paminklu kaip tautos simboliu jamžinti pirmųjų dešimties Lietuvos nepriklausomybės metų pasiekimai.

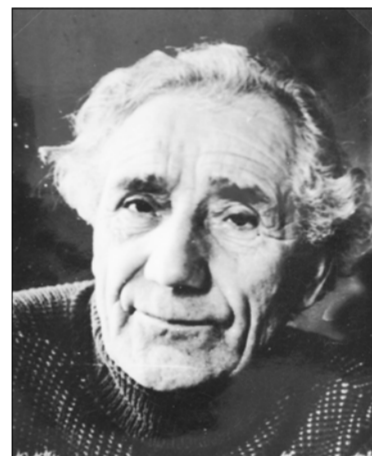
40 **Vytautas Pečiukonis** ir šiandien, jau įpusėjęs 9-ą dešimtį, tebegyvena paskendęs fantastiniuose vaizdiniuose, siejose gimusias vizijas į guldą ir guldą ant drobių. Menotyrininkų vertinimu, jis - vienintelis Lietuvoje profesionalus dailininkas, XX a. antroje pusėje ejęs simbolizmo keliu.

41 Paveikslai, kaip ir žmonės, turi savo likimus. Neretai nežinome ir kitados buvusio gerai pažįstamo žmogaus likimo. O kas įspės dailininko **Kazio Šimonio**, dirbusio iš širdies, negalėjusio savo akių šviesos ir energijos, paveikslų likimus?

42 **Margionys** - valstybinis Skroblininkų kaimas, minimas nuo 1637 m., įsikūręs miškų gludumoje. Dar 1974 m. Skroblaus slėnis buvo paskelbtas valstybės saugomu landšaftiniu draustiniu, o 1991 m. ši teritorija pateko į Dūkijos nacionalinio parko Kapiniškių kraštovaizdžio draustinį.

43 „Daug mačiau muziejų visokių plačiame pasaulyje, o labiausiai sujaudino Uoginių **Adomo Petrausko** sukaupti etnografiniai turai. Čia viskas šneka širdžiai ir protui, parodo, kaip mūsų protėvių būta, gyventa, kokį vargą pakelta“ - šie Juozo Baltušio žodžiai A.Petrausko muziejaus atsiliepimų knygoje apibūdina jo nuveiktus darbus.

44 2001 m. susikūręs Merkinės jaunimo etnokultūros klubas pasivadino „**Kukumbalis**“ ir nuo susikūrimo akimirks apibrėžė savo veiklą, kad tai yra „Jaunimo, gyvenančio, besimokančio Merkinėje arba gyvenančio Dūkijos nacionalinio parko teritorijoje susivienijimas, sudarytas siekiant giliau pažinti Dūkijos etninę kultūrą ir ją propaguoti“.

45 Alytiškis **Vidas Abramaitis** 1971 m. atėjo dirbti į Panočius. Čia dirbdamas istorijos mokytoju atskleidė kaip pedagogas, publicistas, visuomenininkas nuosekliai tirdamas krašto ir rajono istoriją, spaudoje paskelbė per 100 straipsnių. Taip pat gilinosi į iškilų apylinkės žmonių likimus ir jų indėlį į krašto kultūrą.

46 **Vilniaus medicinos draugija** įkurta 1805 m. gruodžio 12 d. Vilniaus universiteto prof. Jozefo Franko iniciatyva. Tai pirmasis ir vienintelis medicinos mokslo centras Lietuvoje. Draugijos gydytojai kovojo su epidemijomis, tyrė krašto patologiją. Šiuo metu ši draugija vienija visų specialybių gydytojus - skieisti medicinos naujoves, skatinti profesinį tobulėjimą.

47 Magiška **Lietuvos jūrų muziejaus** trauka. Toliau nuo pajūrio gyvenantys lietuviai labiausiai klaipėdiečiams pavydi dviejų dalykų - Baltijos jūros ir ant jos kranto stovinčio Jūrų muziejaus su neatsiejamu nuo jo delfinariumu.

48 Iškilus XIX a. pradžios Lietuvos ir Vilniaus visuomenės šviesulys **Stanislovas Moravskis** visapusiškai spindėjo kaip gydytojas, rašytojas, poetas, memuaristas, filantropas, etnografas.

49 Lietuvių literatūros klasikas, vis primenantis apie būtinybę permąstyti Lietuvos praeitį ir neatidėti pareigos pagaliau imtis kurti jos ateitį, tautinę savigarbą ir meilę Tėvynei nuo gilaus sovietmečio žadinantis poetas **Marcelijus Martinaitis**.

1. Vladas DRĖMA - ištikimas paminklosaugos riteris
2. Vitalijus ANDRIUŠAITIS. Gyvenimas - šachmatai
3. Lietuvių kultūros puoselėtojas Liudvikas Gediminas RĖZA
4. Aldonas BALČYTES gyvenimo siekis - tarnauti žmonėms
5. Gydytojas Stanislovas MAČIULIS
6. Profesorius Pranas JODELĖ
7. Audėja Aldona ŽAROMSKIENE
8. Tautos dvasios puoselėtojas Motiejus VALANČIUS
9. Dailininkas Antanas KRISTOPAITIS
10. Mokytojas Algirdas AŽUBALIS
11. Mykolas OGINSKIO festivaliai
12. Lietuvos KOPLYČIOS.
13. „ŽIBURĖLIO“ draugija
14. Broliai VILEIŠIAI
15. Akademiko prof. Algimanto MARCINKIČIAUS talentai
16. Gydytojas Antanas GUDONIS
17. Teodoras BRAZYS - atsidasvęs Tėvynei ir Bažnyčiai
18. Medicinos sesuo Zinaida Emilija KANEVIČIENĖ
19. Partizanų MOTINA
20. Gydytojas Juozas ŽEMGULYS
21. Krepšinio pradininkas Lietuvoje Steponas DARIUS
22. Didžioji Jono BIRŽIŠKIO kelionė
23. ŽIŪRŲ kaimas
24. Krepšininkas Pranas LUBINAS
25. Šimtmetį žaliuojanti Šiaulių „RŪTA“
26. Didi MAŽOJI Lietuva
27. Jonas PETRONIS - apsvaigęs leidyklos rūpesčiais
28. Generolas Silvestras ŽUKAUSKAS
29. Dievdirbys Lionginas ŠEPKA
30. Lietuvos KREPŠININKAI
31. Krepšininkas Feliksas KRIAUCIŪNAS
32. Sportininkas Stasys ŠACKUS
33. Gediminas AKSTINAS - lietuvių alpinizmo pionierius
34. Paminklinė KRISTAUS PRISIKĖLIMO BAČNYČIA
35. Kunigas Ambraziejus JAKAVONIS
36. Tautodailininkas Feliksas VARGONAS
37. Kultūros ir politikos veikėjas Stasys ŠILINGAS
38. PERLOJOS Respublika
39. „LAISVĖS“ paminklas
40. Dailininkas Vytautas PEČIUKONIS
41. Dailininkas Kazys ŠIMONIS
42. MARGIONIŲ kaimas
43. Adomo PETRAUSKO etnografiniai turai
44. Etnokultūros klubas KUKUMBALIS
45. Mokytojas Vidas ABROMAITIS
46. Vilniaus medicinos draugija
47. Lietuvos jūrų muziejus
48. Visuomenės šviesulys Stanislovas MORAVSKIS
49. Poetas Marcelijus MARTINAITIS

KOVO MĖNESĮ VILNIAUS ROTUŠĖJE VYKS APDOVANOJIMAI

Į apdovanojimų vakarą nuoširdžiai kviečiame visus 2011 metų projekto dalyvius. Prašome visus, rašiusius 2011 metais, paskambinti į redakciją ir pranešti tikslų savo adresą, kuriuo galėtume išsiųsti kvietimą į šį renginį bei dienraščio „Respublika“ prenumeratą. Tel. pasiteirauti (+370-682) 16-558.

KVIEČIAME BALSUOTI UŽ JŪSŲ PASIRINKTĄ PRETENDENTĄ

iki š.m. kovo 1 d. paštu: „Nacionalinių vertybių rinkimai“. A.Smetonos g.2, Vilnius LT-01115, arba www.respublikosvertybes.lt. Laimėtojai bus paskelbti kovo 16 d.

Daktaras Jonas Basanavičius

Lietuvių tautos patriarcho Jono Basanavičiaus gyvenimo siekis buvo nepriklausoma Lietuva: „Nepriklausomas savarankiškos Lietuvos geisti mes turime teisę“... J.Basanavičius - ryškiausias XIX a. pabaigos tautinio atgimimo pradininkas, pirmasis laikraščio „Aušra“ redaktorius, vienas svarbiausių valstybės nepriklausomybės siekėjų, gydytojas, tautosakininkas, antropologas, publicistas, visuomenės ir kultūros veikėjas. Jo darbai skatino tautinę savimonę, žadino tėvynės meilę. J.Basanavičius aukštino Lietuvos praeitį, domėjosi lietuvių kalbos ištakomis, rinko lietuvių tautosaką ir skatino kitus.

Elena MARKUCKYTĖ,
Donatas PILKAUSKAS

► Dr. Jonas Basanavičius Lietuvoje 1925 m.

► Paminklas dr. J. Basanavičiui Birštone

Jonas Basanavičius gimė 1851 m. lapkričio 23 d. Vilkaviškio apskrities Bartininkų parapijoje, Ožkabalių kaime. Šeima Basanavičių pavarde žinoma jau nuo XVII amžiaus. Tai buvo turtingiausių - karališkųjų - kaimo ūkininkų šeima.

Jonas gimė labai silpnas ir tėvai nusprendė, jeigu jis išgyvens, leisti mokytiis kunigui.

Jono Basanavičiaus motina Marė Birštonaitė buvo kilusi iš labai senos giminės. Ta giminė minima kryžiuočių kronikose jau 1384 m. Motina kilusi iš Vilkaviškio apskrities Pajevonio parapijos, gimusi 1826 m. spalio 19 d. Buvo žemo ūgio, šviesiaplaukė, mėlynakė, kilnaus, gero, linksmo būdo.

Jonas buvo vyriausias šeimoje. 1861 m. gimė sūnus Vincas. Jis vėliau paveldėjo šeimos ūkį. 1869 m. mirė sesuo Marytė, liko viena sesuo Uršulė. Šeimoje užaugo trys vaikai. Tėvas buvo griežtas, rimtas ir teisingas, labai mėgo pasakoti įvairius padavimus, domėjosi Lietuvos istorija. Apylinkėje Basanavičių sodyba buvo viena gražiausių. Dabartinė sodyba, kuri pristatoma kaip gimtoji Jono Basanavičiaus sodyba, pastatyta, kai

Jonas buvo jau paauglys. Senąją sodybą dar labai mažas būdamas sudegino brolis Vincas. Jis padegė pakulas ir sodyba sudegė, mat mažasis Vincukas labai supyko, kad išvažiuodami tėvai jo nepasidėmė kartu su savimi. J. Basanavičius mokytis pradėjo gimtajame kaime, mažąjį Joną mokė kaimo daraktorius Kardokas. Vėliau mokėsi Marijampolėje ir sidabro medaliu baigė Marijampolės gimnaziją. Po to Jonas mokėsi Maskvos universitete, Istorijos ir filologijos fakultete. Tuo metu baigęs universitetą mokytojas sunkiai galėdavo patekti dirbti į Lietuvą, dėl šios priežasties J. Basanavičius perėjo į Medicinos fakultetą tame pačiame universitete. Atostogų metu jaunas studentas savo apylinkėse rinko liaudies dainas, padavimus ir labai domėjosi Lietuvos istorija, labai mėgo apylinkėse jodinėti ant žirgo. Studijų metais užsidirbdavo pragyvenimui privačiai mokydamas kitus studentus, tėvas jį, nepasirinkusį kunigo kelio, remti atsisakė. Gyvenimo nepritekliai, patirti studijų metais, nemažai pakenkė J. Basanavičiaus sveikatai. Dėl to savo kaip gydytojo darbui jis pasirinko Bulgariją. Į Bulgariją J. Basanavi-

► Dr. Jonas Basanavičius su Panevėžio krašto savanoriais

čius išvyko 1879 m. - tais pačiais metais mirė ir jo tėvas. Tobulindamasis Prahėje, sutiko būsimąją žmoną. Jo žmona - Čekijos vokiečių Gabrielė Eleonora Mohl. Jiedu susituokė 1884 m. balandžio 15 d. Vienoje. Žmona buvo labai išsilavinusi moteris, šeima darniai sugyveno. Dirbdamas ir gyvendamas Bulgarijoje, J. Basanavičius pradėjo rūpintis lietuviybės reikalais. 1883 m. išėjo jo redaguotas pirmo Didžiajai Lietuvai skirto lietuviško laikraščio „Aušra“ numeris. Jo pasirodymas padarė didžiulę įtaką Lietuvos tautiniam

atgimimui, pirmajame „Aušros“ numeryje daktaro Basanavičiaus parašyta prakalba tapo lietuvių tautinio atgimimo manifestu. 1889 m. staiga mirė J. Basanavičiaus žmona. Daktarui Basanavičiui tai buvo didžiulė, sunkiai pakeliama tragedija. Po žmonos mirties jis atsidėjo tik moksliniam darbui, 1905 m. atsisveikino su Bulgarija ir grįžo į Lietuvą. Jo ir kitų bendražygių dėka buvo suorganizuotas Didysis Vilniaus Seimas. Pirmą kartą viešai iškelta Lietuvos autonomijos idėja carinės Rusijos imperijos sudėtyje. Pirmojo pa-

saulinio karo metais iškilo Lietuvos nepriklausomybės idėja. 1917 m. rugsėjo 18-23 dienomis buvo sušaukta Lietuvių konferencija ir išrinkta Lietuvos Taryba. Į Lietuvos Tarybą išrinktas ir daktaras Basanavičius. Lietuvos Taryba 1918 m. paskelbė apie nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimą. J. Basanavičius buvo garsiausias Tarybos narys ir skelbiant nepriklausomybę buvo Tarybos pirmininku. Generolo Želigovskio daliniams okupavus Vilnių, daktaras Jonas Basanavičius liko okupuotame Vilniuje. Lietuvos valdžia jam skyrė 2000 aukštinų pensiją. Gyvendamas okupuotame Vilniuje Lietuvoje lankėsi tik vieną kartą - 1924 m. išsėjosi ir taisė sveikatą Palangoje. Mirė 1927 m. vasario 16 d. Jo laidoti vyko 12 aukštų asmenų delegacija iš Lietuvos. Joje buvo J. Tumas-Vaižgantas, M. Biržiška, kiti žinomi asmenys. Lietuvoje paskelbtas 5 dienų gedulas. Iškilus lietuvių tautos veikėjas palaidotas Vilniuje, Rasų kapinėse. Vienam garsiausių Lietuvos atgimimo šauklių pastatyta daug paminklų, jo garbingu vardu pavadintos gatvės ir mokyklos visoje Lietuvoje.

Vertybė gali būti:

- ⊗ ŽMOGUS – AMŽININKAS
- ⊗ ŽMOGUS – ISTORINĖ ASMENYBĖ
- ⊗ ISTORINIS FAKTAS
- ⊗ REIŠKINYS, GARSINANTIS LIETUVĄ
- ⊗ DAIKTAS, OBJEKTAS

Surinkime, įvardykime ir išsaugokime tai, kas vertinga ir brangu!

Siųskite savo istorijas, o mes pasistengsime, kad apie jas išgirstų visa LIETUVA.

www.respublikosvertys.lt

RESPUBLIKA ZONTA INTERNATIONAL